

3 juni 1946

24

D. N.

3/6 1946.

Utrikespolitiska skyggglappar

En ton som under någon tid varit förstummad börjar åter ljuda i den svenska utrikesdebatten. Man klagar över världens och främst stormakternas ondska och förklarar alla vara lika onda. Det egna intresset, expansionsbegäret, imperialismen säges dominera. De ideella formerna bildar blott en lös fernissa, i grunden är allt maktpolitik. Endast i de små staterna, som knappast kan påverka utvecklingen, gör sig allmänmänskliga syften starkare gällande.

Tonen är välkänd. Under de kritiska åren före det senaste världskriget bröt den allt starkare fram jämsides med krigshotets skärpning. Stundom användes ett annat, i grunden liktydigt uttrycksätt: världen sades vara uppdelad i ideologiska block. Det underförstods då att anslutning till en ideologi innebar ett slags besatthet, varför de sunda folken med ironi måste betrakta de uppmarscherande motståndarna. Under de krigsåren då utgången var tvivelaktig blev dylika sätt att resonera officiellt dominerande. En minister uttalade att världen, dvs. de stridande, gripits av vansinne, en annan att de i krig invecklade makterna egentligen var likadana och att det alltså var oss likgiltigt vem som segrade. För den insiktsfulle borde det stå klart att man stred om makten och inte om någonting annat.

De sista krigsåren, då det blev uppenbart vem som skulle segra, medförde en förändring. Talet om att allt var maktpolitik försvagades. Man fann allmänt att den grupp av stater som höll på att gå under var mänsklighetens fiender och att deras nederlag var förutsättningen för allas framtida lycka. Denna stämning kulminerade med de förenta nationernas ändgiltiga seger, som hälsades med unison glädje. Men sedan spänning mellan segrarna framträtt och världen skakats av svårlösta kriser börjar talet om maktpolitikens hegemoni ånyo att bli korrekt.

På visst sätt har man naturligtvis rätt. Politik är alltid till viss grad en fråga om makt. Det var en maktfråga då en rad undertryckta folk frigjordes efter det första världskriget och till stor del berövades sin frihet under det andra, då Tyskland undertryckte Tjeckoslovakien och då detta återupprättades av de förenta nationerna, då England erövrade Indien och Egypten och nu söker organisera deras självständighet. Men politiken är icke endast en maktfråga. Stater finns, både stormakter och småstater, som på grund av läge, traditioner och härskande idéer på ett helt annat sätt än andra representerar allmänt erkända, om också icke allmänt tillämpade, moral- och rättsprinciper: tanken på mellanfolklig samverkan i likställighetens tecken, grundsatserna om nationell självbestämmanderätt, om hänsyn för de små folken, om folkstyrelse och frihet inom staterna.

Förenta staterna har ända sedan statsgrundandet i högre grad än någon annan stormakt företrätt dessa linjer. Övergriper mot mindre folk och ansatser till en expansiv imperialism har visserligen inte alldeles saknats. Men toleransen och respekten för andra har varit ledmotivet. Med tanke på de mellan- och sydamerikanska staternas svaghet och splittring skulle vid många tillfällen en erövringspolitik ha tätt sig naturlig — om andra stormakters handlingsvanor tagits till mönster. I själva verket har endast få och av exceptionella förhållanden betingade ingrepp ägt rum, och dessa har skett med dåligt samvete, under indignerade anklagelser från en stor del av den inhemska opinionen. De stora aktionerna, främst inträdet i det första och den aktiva hjälpen till England under det andra världskriget, har blivit möjliga genom folkets förvisning om att det trätt i bräsch för allmänmänskliga, demokratiska och humanitära ideal. Redan från början berodde denna

amerikanska inställning icke blott på det avskilda läget — den unga unionens trygghet från angrepp har ofta överdrivits —, utan på idéer som utformats och vuxit sig starka under bosättningstiden och frigörelsekampen. Efter hand har dessa idéer blivit självfallna inslag i de flesta amerikaners sätt att se på tillvaron och politiken.

USA:s exempel, som inbjuder till jämförelser med andra stater under samma tid, är tillräckligt för att illustrera det ensidiga i talet om maktpolitikens dominans. Detta tal, som vill ge intrycket av intelligent cynism och realism, är ofta blott en mask för ligkiltigheten eller en metod att låtsas ligkiltighet. Den som under världskrigets mörka år fördömde alla de krigande ville i regel blott säga: jag vill inte engagera mig, jag är absolut neutral, jag är rädd. Den som nu uttalar sig på samma sätt kan vara bestämd av bättre motiv. Han vill undvika ett ställningstagande, som i sin — visserligen oändligt ringa — grad skärper motsättningen mellan makterna och därmed försvagar utsikterna till en varaktig fred. Då han inte gärna kan säga att alla är lika toleranta och humana, måste han förklara alla lika onda.

Om man är artig nog att förutsätta att dylika uttrycksätt bottnar i taktik och inte i dumhet eller okunnighet, uppstår frågan om taktiken är riktig. Svaret bör bli nej redan av det skälet att på denna väg opinionen fördummas och vilseledes. Det bör bli nej även ur en annan, "taktisk" synpunkt. Ingen vettig människa tvivlar på att ett folk som det svenska i verkligt samförstånd mellan segermakterna ser det enda hoppet för framtiden. Just därför bör den svenska opinionen kunna ta ställning för de rättsliga och moraliska grundsatsen av vilka ett litet folks framtid liksom världens trygghet är beroende. Och den bör inskärpa det uppenbara förhållandet att dessa grundsatsen i dagens läge försvaras av västerns demokratier

116
45
161